

GÖCEK

Mehmet TORUN
Maden Mühendisi

Göcek deyince yeni kuşakların aklına herhalde marinası, güzel koyları, denizi ve doğası gelecektir. Oysa her yerin farklı bir hikayesi olduğu gibi Göcek'in de bir hikayesi vardı elbette. Çarşı merkezindeki heykeli görünce biraz araştırdım. 2007 yılında Göcek Belediyesi tarafından yaptırılan 4 metre yüksekliğindeki anıtın önünde elinde Nutuk kitabıyla Atatürk, sağ yanda elinde madenci lambasıyla maden işçisi, sol yanda elinde çiçek demetiyle Yörük giysili genç kız bulunmakta.

Belediyenin anıtlı ilgili notunda "yeraltındaki cevheri yaşamını hiçe sayarak yeryüzüne çıkarıp insanlığın hizmeti-

ne sunan maden işçilerimize, onların en büyük destekçisi cefakar eşlerine ve annelerimize ithaf edilmiştir." yazılmış. Göcek'te belli bir yaşın üzerindeki insanların çok büyük bir kısmı maden emeklisi imiş. Yaşamlarını maden sayesinde yürütmüşler ve yine kendi deyimleriyle "madene çok şey borçlular." Aslında pek çok yörede bu tür örnekler mevcuttur. Zonguldak, Murgul, Ergani, Soma, Tavşanlı, Tunçbilek, Seydişehir, Oltu, Aşkale vb. madene borçludur varlıklarını. Göcek'te krom, manganez ve mermer rezervleri olmakla birlikte, krom ayrı bir yer tutmaktadır. Fethiye- Üçköprü yöresinde bulunan kromit madenlerinin ilk işletme ruhsatı 1887 yılında Ali Rıza Paşa'ya verilmiştir. 1926

yılına kadar işletilen krom madeni, Ali Rıza Paşa'nın ölümünden sonra işletme imtiyazı feshedilince bir süre atıl kalmıştır. Bu süre zarfında bölgedeki ocaklar Gürşana adındaki bir şirket tarafından kaçak olarak çalıştırılırken durum tespit edilmiş, üretilen cevhere el konularak ocak kapatılmıştır. 1926 yılından sonra işletme ruhsatı Fethiye Şirket-i Madeniyesi ünvanıyla faaliyet gösteren esasen Fransız uyruklu, bor madenciliği konusunda UGINE-Kuhlman adıyla faaliyet gösterecek şirkete verilmiş ve bu şirket tarafından işletilmesi sağlanmıştır. Fransız sermayeli Fethiye Şirket-i Madeniyesi, Üçköprü kromitlerini 35 yıl gibi uzun bir süre maden kirası ödemediği işletmiştir. Ancak, işletme faaliyetleri sonucu hiçbir zaman kazanç gösterip vergi vermediği gibi kromit sahalarını da tahrip etmiştir. UGINE-Kuhlman (Fethiye Krom Şirketi) 35 yıl topraklarımızdan çıkarılan madeni hiçbir kira ödemediği gemilere yükleyip sınırlarımızın dışına çıkarmış ve 34 yıl boyunca bilançosunda zarar göstermiş, sadece bir yıl 3.159 TL. Kazanç sağladığını bildirmiştir. İşin daha da acı tarafı, haksız kazanç peşinde koşan, maden kaynaklarımızı hiçbir bedel ödemediği yurt dışına çıkaran bu şirkete bir dönem bor madenlerimiz de hediye edilmiştir. Cumhuriyet döneminde kurulan Etibank, ulusal maden varlıklarımızı değerlendirme anlamında ilk olarak krom madenine el atmış, 1957 yılında kurulan Üçköprü şantiyesi 1959 yılında işletmeye dönüşmüştür. Etibank dışında pek çok yerli maden şirketi de bölgede faaliyet göstermiş ve yöreye okul, cami, yol, köprü, aydınlatma, sağlık vb. konularda maddi manevi katkılar sağlamışlardır. Göcek'te krom madenciliği yapan Sıtkı KOÇMAN'ın da yöreye çok ciddi yardımları olmuş. 1960-1980 yılları arasında Etibank Krom İşletmesi, üretim ve istihdam ile yöre ve ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır. Göcek tesislerinde çalışan personelin eşlerinden bir kısmı, Göcek İlkokulunda görev yapmış ve Göcek halkıyla sosyal ve beşeri ilişkiler geliştirmiştir. İşletme merkezinde bulunan sinema bir gün

Etibank'a, bir gün Göceklilere hizmet vermiş ve bu suretle yöre halkının sosyal ve kültürel gelişmesine hizmet etmiştir. Etibank'a ait lojmanda (60adet) oturan çalışanlarla birlikte tüm Göcek halkına da hitap eden moral eğitimleri kapsamında yemekli eğlenceler ve etkinlikler düzenlenmiştir. Madencilerin vardiya aralarında büyük bir alışveriş yeri görünümüne giren pazarda yöre ürünleri pazarlanarak ve pek çok kişi gelir elde etmiştir.

Etibank ve Türk Maden Şirketinin yardımlarıyla, 1974 yılında yollar açılmış ve asfaltlanmıştır. Birinci Göcek belinden ayrılan "Eski Etibank Yolu" bugün dahi bazı köylere ulaşım sağlayan o günlerin bir hatırası olarak kalmıştır. Eskiden Türk Maden Şirketi'ne ait Özkrom isimli tekne haftada bir gün Göcek-Fethiye arasında yolcu taşımış. 1953-1972 yılları arasında Etibank ve Türk Maden Şirketi tarafından (jeneratörden) elektrik verilerek aydınlatma sağlanmış. Bugünkü Göcek'in imar planlarının hazırlanmasında Etibank'ın teknik elemanlarının önemli katkıları olmuş. Yöredeki maden işletmelerinde örgütlü işçi sendikası Maden-İş, 1963 yılında kurulmuş. Kuruluşunda beş yüze yakın üyesi bulunan sendikanın üye sayısı Muğla yöresinde bir ara 7.000'e kadar yükselmiş. Sendika ilk ve en büyük grevini 1976 yılında yapmış ve 76 gün süren grev sonrası çalışanlar önemli kazanımlar elde etmiş. 2003 yılında yaşanan özelleştirme ile ciddi üye kaybına uğramış. İlçenin bugüne gelmesinde çok ciddi yeri olan madenciliğin bugün yeterince yapılamasa bile unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılması için anıtlaştırılması, yöre halkının madencilik sektörüne vefa duygusunun çok güzel bir örneğidir bence. Bu olaya öncülük eden babası da maden işçisi olan Belediye Başkanı Recep ŞATIR'a özellikle teşekkür etmek gerekir. Ülkemiz yer altı kaynaklarının halkımızın yararına işletilmesi dileğiyle.

Kaynakça: Diadala'dan Göcek'e (Göcek Belediyesi Yayını 2009)